

*І. М. Буднікевич,
д. е. н., професор, завідувач кафедри маркетингу, інновацій і регіонального розвитку,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна
ORCID ID: 0000-0002-5466-6532*

*В. І. Гончар,
асистент кафедри маркетингу, інновацій і регіонального розвитку,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна
ORCID ID: 0000-0002-8252-0573*

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.24.19

АДАПТИВНІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

*I. Budnikovich,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Marketing,
Innovation and Regional Development, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine*

*V. Honchar,
Assistant of the Department of Marketing, Innovation and Regional Development,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine*

ADAPTIVE MECHANISMS OF REGULATION OF THE PHARMACEUTICAL MARKET OF THE NATIONAL ECONOMY IN EMERGENCY SITUATIONS

Предметом дослідження є теоретичні засади, методичні основи і практичні аспекти регулювання фармацевтичного ринку національної економіки в умовах надзвичайних ситуацій. Методологічною та інформаційною основою статті є матеріали наукових періодичних видань, ресурси Internet, офіційна інформація Державного казначейства України. Під час проведення дослідження використано методи аналізу і синтезу, табличного відображення даних. Метою статті є узагальнення досвіду використання механізмів адаптивного регулювання фармацевтичного ринку національної економіки в умовах надзвичайних ситуацій, їх критична оцінка і напрямів подальшого розвитку. Надано оцінку державної політики в умовах адаптивного карантину, пов'язаного з COVID-19. Основний науковий результат статті полягає у визначенні принципів, складових і пріоритетів механізмів адаптивного регулювання фармацевтичного ринку національної економіки в умовах надзвичайних ситуацій. Ключовими принципами є: гнучкість і оперативність, швидке реагування, вертикальна інтеграція, горизонтальний розподіл, логістична оптимізація поставок, створення незнижуваного залишку і страхових запасів лікарських засобів, розробка інноваційних фармацевтичних засобів, моніторинг і контроль тощо. Складовими є такі механізми: правові, економічні, соціальні, адміністративні, узгоджене функціонування яких дозволить забезпечити ефективність системи фармацевтичного забезпечення населення з урахуванням особливостей класифікації надзвичайних ситуацій за рівнями (державний, регіональний, місцевий). Пріоритетом механізмів адаптивного регулювання фармацевтичного ринку національної економіки є виділення фармацевтичного забезпечення в умовах надзвичайних ситуацій як самостійного напрямку медицини катастроф, екстреної медичної допомоги, проти-епідеміологічного захисту, що має автономні плани, кошториси, статті фінансування у Державному і місцевих бюджетах. Розмежування механізмів регулювання медичної і фармацевтичної допомоги дозволить виявити найбільш значущі точки їх підтримки, встановити фінансові і соціальні ключові показники ефективності тощо.

The subject of the research is the theoretical principles, methodological bases and practical aspects of the regulation of the pharmaceutical market of the national economy in emergency situations. The methodological and informational basis of the article are the materials of scientific periodicals, Internet resources, official information of the State Treasury of Ukraine. The research used methods of analysis and synthesis, tabular display of data. The purpose of the article is to summarize the experience of using the mechanisms of adaptive regulation of the pharmaceutical market of the national economy in emergency situations, their critical assessment and directions for further development. An assessment of public policy in terms of adaptive quarantine related to COVID-19 is provided. The main scientific result of the article is to determine the principles, components and priorities of the mechanisms of adaptive regulation of the pharmaceutical market of the national economy in emergencies. The key principles are: flexibility and efficiency, rapid response, vertical integration, horizontal distribution, logistics optimization of supplies, creation of a non-reducible balance and insurance stocks of medicines, development of innovative pharmaceuticals, monitoring and control, etc. The components are the following mechanisms: legal, economic, social, administrative, the coordinated operation of which will ensure the effectiveness of the system of pharmaceutical provision of the population, taking into account the classification of emergencies by level (state, regional, local). The priority of mechanisms of adaptive regulation of the pharmaceutical market of the national economy is the allocation of pharmaceutical support in emergencies as an independent area of disaster medicine, emergency care, anti-epidemiological protection, which has autonomous plans, estimates, funding items in state and local budgets. Differentiation of mechanisms for regulating medical and pharmaceutical care will identify the most important points of their support, establish financial and social key performance indicators, and so on.

Ключові слова: адаптивні механізми, регулювання, фармацевтичний ринок, національна економіка, надзвичайні ситуації.

Key words: adaptive mechanisms, regulation, pharmaceutical market, national economy, emergency situations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Протягом свого періоду розвитку людство багатократно стикалося із чисельними викликами, пов'язаними з голодом, війнами, хворобами, тощо. Найгострішою надзвичайною ситуацією сьогодення у світі є пандемія гострої респіраторної хвороби COVID-19. Протидія поширенню коронавірусу SARS-CoV-2, заходи із подолання його негативних наслідків на життя і здоров'я людини стало пріоритетом державної політики у багатьох країнах світу, а також сферою діяльності міжурядових та наднаціональних організацій. Погоджуємось з Теремецьким В.І., Дулібою Є.В., що пандемія COVID-19 оголила проблеми, що існують у сфері охорони здоров'я, а також загострила ризики, пов'язані із забороною або обмеженням експорту медичних засобів, обладнання, медикаментів та їх інгредієнтів [1, с. 151].

Запровадження в Україні адаптивного карантину, обмежень щодо проведення заходів, пов'язаних із масовим скупченням людей, переведення підприємств, установ, організацій у дистанційний режим роботи стало вимушеним кроком, пов'язаним із зниженням ризиків поширення захворювання. Обмежувальні заходи призводять до зміни соціальних стандартів життя населення і мають помітний негативний вплив на економіку.

Відновлювальні заходи від їх реалізації передбачені Державною програмою стимулювання економіки України, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 27 травня 2020 р. № 534. У зведеному переліку пріоритетних видів економічної діяльності виробництво основних фармацевтичних продуктів та фармацевтичних препаратів, яке посідає 29 місце у рейтингу видів економічної діяльності за індексом ефективності, визнано важливою за критерієм забезпечення безпеки життєдіяльності та індивідуальною за критерієм отримання ефекту від цифровізації [2]. З метою профілактики та боротьби з коронавірусом COVID-19 аптечним закладам рекомендовано гарантувати постачання лікарських засобів та медичних виробів, у тому числі тих, що використовуються для профілактики, діагностики та лікування захворювань, а також для забезпечення лікувальних закладів [3].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Механізми регулювання фармацевтичного ринку національної економіки знаходяться у центрі уваги ба-

гатьох учених. Білоус М.В. робить акцент на необхідності удосконалення фармацевтичної допомоги цивільному населенню в умовах надзвичайних ситуацій мирного та воєнного часу [4; 5]. Немченко А.С., Юрченко Г.М. рекомендує враховувати світовий досвід оптимізації фармацевтичної допомоги на основі національних формулярів, які є шляхом до раціонального використання лікарських засобів [6, с. 49]. Формування в Україні стандартів лікування, формулярної системи, включення лікарських засобів у національні програми охорони здоров'я на основі формулярів є надзвичайно актуальними для України. Олійник П.В., Громовик Б.П. визнають важливість організації вертикальної організаційної структури управління фармацевтичним сектором галузі охорони здоров'я в умовах надзвичайних ситуацій природного, техногенного та соціально-політичного походження (особливо внаслідок ведення військових дій у районах антитерористичної операції) [7, с. 103]. Олійник П.В. також зазначає, що централізація управління системою фармацевтичного забезпечення населення в умовах надзвичайних ситуацій передбачає координацію взаємодії сил і засобів державного рівня з силами і засобами регіонального рівня [8, с. 15]. Громовик Б.П., Корольов М.В. вивчили думку фармацевтичних фахівців щодо організації їх роботи в аптеках під час пандемії коронавірусу [9, с. 42]. Результати опитування свідчать про наявність постійного психологічного тиску, обумовлює ризик зниження якості надання фармацевтичної допомоги унаслідок неадекватного емоційного реагування, емоційно-моральної дезорієнтації, редукції фахових обов'язків тощо. Оцінюючи особливості адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів підприємництва в умовах пандемії коронавірусу COVID-19, Попова Л. М. робить висновок, що держава, попри встановлені обмеження, звернулася до підприємців за допомогою у забезпеченні медичним обладнанням, ліками, тестами, захисними та дезінфекційними засобами тощо [10, с. 183]. Викладені вище факти обумовлюють своєчасність статті.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є узагальнення досвіду використання механізмів адаптивного регулювання фармацевтичного ринку національної економіки в умовах надзвичайних ситуацій, їх критична оцінка і напрями подальшого розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Термін надзвичайних ситуацій є дуже поширеним і має відношення до різних сфер життя. Проте його дефініції у різних нормативно-правових актах різняться. Закон України "Про Цивільну оборону України" визначає надзвичайну ситуацію як "порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об'єкті або території, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, великою пожежею, застосуванням засобів ураження, що призвели або можуть призвести до людських і матеріальних втрат" [11]. У Законі України "Про Товариство Червоного Хреста

України" та зазначеного переліку додано "збройні конфлікти, масові отруєння, голод, радіаційне, бактеріологічне, хімічне забруднення, тощо" [12]. Як облікова категорія, "надзвичайна подія — подія або операція, яка відрізняється від звичайної діяльності підприємства, та не очікується, що вона повторюватиметься періодично або в кожному наступному звітному періоді" [13]. До їх переліку Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати" відносить також техногенні аварії. Постановою Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 № 368 визначено порядок класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями для забезпечення організації управління ними [14].

Механізми регулювання фармацевтичного ринку національної економіки в умовах надзвичайних ситуацій є сукупністю форм і методів організаційно-економічного, медико-фармацевтичного, адміністративного і соціально-суспільного характеру, направлених на забезпечення національної безпеки, задоволення потреб населення, лікувально-профілактичних закладів і медичних формувань у лікарських засобах необхідної кількості і якості [15, с. 90]. Суб'єктами, що здійснюють державне регулювання фармацевтичного ринку в умовах надзвичайних ситуацій на центральному рівні, є: Кабінет Міністрів України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Міністерство охорони здоров'я, Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, Державна служба медицини катастроф (далі — ДСМК). На регіональному рівні — це Департаменти охорони здоров'я обласних державних адміністрацій, центри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф (ЦЕМД).

Правові механізми забезпечення доступу до ліків громадян забезпечуються Законом України "Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення лікування коронавірусної хвороби (COVID-19)" [16]. У ньому передбачено можливість використання в інтересах лікування осіб: незареєстрованих лікарських засобів, що рекомендовані офіційним органом країн за визначеним переліком; зареєстрованих лікарських засобів за показаннями, не зазначеними в інструкції для медичного застосування, за умови наявності доведеної ефективності щодо лікування коронавірусної хвороби (COVID-19).

Відповідно до Закону України "Про захист населення від інфекційних хвороб" до повноважень Кабінету Міністрів України відноситься розробка та затвердження переліку товарів: протиепідемічного призначення, що необхідні для запобігання поширенню епідемій, пандемій, у тому числі поширенню коронавірусної хвороби (COVID-2019); а також товарів, що мають істотну соціальну значущість [17].

У провідній світовій практиці медичні послуги надаються відповідно до затверджених протоколів. У квітні 2020 року було прийнято протокол надання медичної допомоги для лікування коронавірусної хвороби (COVID-19) [18]. На Міністерство охорони здоров'я України покладено виконання таких функцій у сфері регулювання фармацевтичних ринків в умовах адаптивного карантину: постійне оновлення протоколів надання медичної допомоги для лікування коронавірусної хвороби (COVID-19), здійснення моніто-

Таблиця 1. Ієрархічна система фармацевтичного забезпечення на випадок надзвичайних ситуацій

Рівень	Назва резерву лікарських засобів	Призначення	Коло суб'єктів допомоги
Вищий	Державний (стратегічний)	Військові дії та надзвичайні ситуації державного рівня	Постраждале населення, особи з хронічними і рідкісними захворюваннями
Середній	Галузевий (на рівні Міністерства охорони здоров'я)	Оснащення медичних формувань у разі надзвичайних ситуацій державного і регіонального рівнів	Постраждале населення, населення у зоні ризику, медичні (фармацевтичні працівники)
Нижчий	Регіональний (місцевий)	Надзвичайні ситуації регіонального (місцевого) рівня	Постраждале населення, населення у зоні ризику

Джерело: власна розробка.

рингу безпеки та ефективності лікарських засобів для її лікування; створення, зберігання та своєчасне оновлення необхідного запасу лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів, дезінфекційних засобів тощо.

Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками має такі контрольні функції: проводить моніторинг наявності в аптечних закладах лікарських засобів, які передбачені протоколом надання медичної допомоги особам, хворим на COVID-19; здійснення позапланових перевірок медичних виробів, призначених для діагностики *in vitro* ко-

ронавірусної хвороби; контроль дотримання правил виписування рецептів на лікарські засоби, що входять до Протоколу "Надання медичної допомоги для лікування коронавірусної хвороби (COVID-19)" та порядку їх відпуску.

Функціями ДСМК у частині фармацевтичного забезпечення ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій є формування оперативного резерву медикаментів, медичних засобів у рамках планів медико-санітарного забезпечення населення [19]. Виконання зазначених функцій ускладнюється через відсутність аптечних закладів (аптек, аптечних складів) у системі екстреної ме-

Таблиця 2. Виконання плану фінансування заходів, видалених на регулювання медичного ринку у загальному фонді Державного бюджету України

Коди бюджетної класифікації	Найменування згідно з бюджетною класифікацією	план, тис. грн		факт за 9 місяців		% виконання
		рік	9 місяців	тис. грн	структура, %	
	Заходи щодо боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками – всього, у т.ч.	14345405	9878885	1076020	1,6	10,89
2301150	- придбання обладнання для приймальних відділень опорних закладів охорони здоров'я у госпітальних округах	5300000	5300000	0	0,0	0,00
2301190	- здійснення доплат медичним та іншим працівникам закладів охорони здоров'я, які надають медичну допомогу хворим на COVID-19	5539316	1384829	429896	0,6	31,04
2301230	- забезпечення готовності та реагування системи громадського здоров'я на спалахи гострої респіраторної хвороби COVID-19, та забезпечення засобами індивідуального захисту працівників для госпіталізації пацієнтів	2990045	2990045	578991	0,9	19,36
2301240	- придбання апаратів штучної вентиляції легень	100000	100000	0	0,0	0,00
2311520	- субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення доплат медичним та іншим працівникам закладів охорони здоров'я	416044	104011	67133	0,1	64,54
	Інші заходи – всього, у т.ч.	111094293	83240772	66193511	98,4	79,52
2301220	- озвиток системи екстреної медичної допомоги	922569	608447	0	0,0	0,00
2301400	- забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру	8071918	4053740	16938	0,0	0,42
2308010	- керівництво та управління у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення	227083	171330	143671	0,2	83,86
2308060	- реалізація програми державних гарантій медичного обслуговування населення	87289949	63824481	51450127	76,5	80,61
2311410	- медична субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	14582774	14582774	14582774	21,7	100,00
	Разом	125439698	93119657	67269530	100,0	72,24

Джерело: побудовано за даними [21].

дичної допомоги. Положенням про ДСМК складання планів фармацевтичного забезпечення у разі надзвичайних ситуацій, ризиків їх виникнення та подолання наслідків не передбачено. Утім, розрахунок запасів і резервів лікарських засобів, предметів медичного призначення має здійснюватися на науковій основі з урахуванням таких факторів: кількість і структура населення, тип медичної допомоги (госпітальний, догоспітальний), перелік лікувальних закладів, що її надають; матеріально-речова структура фармацевтичних засобів; врахування потреб осіб із хронічними захворюваннями, які потребують щоденного приймання лікарських засобів (СНІД, вірусні гепатити, психічні розлади, хронічне обструктивне захворювання легень, гіпертонічна хвороба, рідкісні і хронічні захворювання). Базою, на якій формуються резерви лікарських засобів, є: аптеки, аптечні склади і аптечні пункти, суб'єкти господарювання, що здійснюють фармацевтичне виробництво. Система фармацевтичного забезпечення на випадок надзвичайних ситуацій має будуватися за ієрархічним принципом (табл. 1).

Для ефективного управління фармацевтичними резервами необхідно виділяти незнижувані запаси лікарських засобів, страхові резерви та налагодити логічну взаємодію між резервами різних рівнів. Одним із варіантів вирішення проблеми є впровадження концепції управління ланцюгами поставок "Value added logistics" та основні методичні принципи створення системи її моніторингу [20, с. 14].

У таблиці 2 наведено виконання плану фінансування заходів, видалених на регулювання медичного ринку у Державному бюджеті України.

Відповідно до пункту 2 статті 3 Закону України "Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення" за рахунок Державного бюджету України окремо здійснюється фінансове забезпечення програм громадського здоров'я, заходів боротьби з епідеміями, проведення медико-соціальної експертизи ... та інших програм у галузі охорони здоров'я, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України [22]. Планом фінансування заходів регулювання медичного ринку у загальному фонді Державного бюджету України, за 9 міс. 2020 року передбачалося виділення 93 119,6 млн грн, фактично виділено 67 269,9 млн грн, або 72,24%.

Основна питома вага припадає на такі статті: реалізація програми державних гарантій медичного обслуговування населення (код 2308060) — 76,5%, медична субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам (код 2311410) — 21,7%. Питома вага заходів щодо боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиною коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками складає лише 1,6%, у т.ч. за програмами придбання обладнання для приймальних відділень опорних закладів охорони здоров'я у госпітальних округах (код 2301150) та придбання апаратів штучної вентиляції легень (код 2301240) плановий обсяг фінансування склав відповідно 5300,0 млн грн і 100,0 млн грн, фактично не було виділено жодної копійки. Доплати медичним та іншим працівникам закладів охорони здоров'я, які надають медичну допомогу хворим на COVID-19 (код

2301190) було профінансовано лише на 31,04%, а забезпечення готовності та реагування системи громадського здоров'я на спалахи гострої респіраторної хвороби COVID-19, та забезпечення засобами індивідуального захисту працівників для госпіталізації пацієнтів (код 2301230) — на 19,36%. Серед інших заходів нульовим було фінансування розвитку системи екстреної медичної допомоги (код 2301220), передбачалося 608,4 тис. грн, мізерним — забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру (код 2301400) — 0,42%.

Державною програмою стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиною коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020—2022 роки у сфері регулювання фармацевтичного ринку передбачалася реалізація таких заходів: розвиток (відновлення) власного виробництва повного циклу "критично важливої продукції" (засобів індивідуального захисту, антисептичних і дезінфікуючих засобів, тестів на коронавірус, апаратів штучної вентиляції легень, фармацевтичних препаратів та інших важливих товарів /технологій); податкове стимулювання імпорту обладнання, необхідного для виробництва "критично важливої продукції"; використання механізмів державного замовлення на виробництво "критично важливої продукції". Проте фінансування зазначених заходів у Державному бюджеті 2020 року не передбачено.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Основний науковий результат статті полягає у визначенні принципів, складових і пріоритетів механізмів адаптивного регулювання фармацевтичного ринку національної економіки в умовах надзвичайних ситуацій. Ключовими принципами є: гнучкість і оперативність, швидке реагування, вертикальна інтеграція, горизонтальний розподіл, логістична оптимізація поставок, створення незнижуваного залишку і страхових запасів лікарських засобів, розробка інноваційних фармацевтичних засобів, моніторинг і контроль, тощо. Складовими є такі механізми: правові, економічні, соціальні, адміністративні, узгоджене функціонування яких дозволятиме забезпечити ефективність системи фармацевтичного забезпечення населення з урахуванням особливостей класифікації надзвичайних ситуацій за рівнями (державний, регіональний, місцевий). Пріоритетом механізмів адаптивного регулювання фармацевтичного ринку національної економіки є виділення фармацевтичного забезпечення в умовах надзвичайних ситуацій як самостійного напрямку медицини катастроф, екстреної медичної допомоги, протиепідеміологічного захисту, що має автономні плани, кошториси, статті фінансування у Державному і місцевих бюджетах. Розмежування механізмів регулювання медичної і фармацевтичної допомоги дозволить виявити найбільш значущі точки їх підтримки, встано-

вити фінансові і соціальні ключові показники ефективності, тощо.

Метою подальших досліджень є розробка рекомендацій із удосконалення механізмів регулювання тендерної торгівлі на фармацевтичному ринку національної економіки.

Література:

1. Теремецький В.І., Дуліба Є.В. Роль СОТ у регулюванні світової торгівлі медичними засобами та приладами під час пандемії COVID-19. *Право і Безпека*. 2020. № 1. С. 146—152.

2. Про затвердження Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020—2022 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 травня 2020 р. № 534. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/534-2020-%D0%BF> (дата звернення 28.11.2020).

3. Рекомендації щодо дій фармацевтичних працівників в умовах недопущення занесення і поширення на території України випадків захворювань, спричинених коронавірусом COVID-19, виявленим у місті Ухань (провінція Хубей, Китай): Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 24.02.2020 № 518. URL: https://moz.gov.ua/uploads/3/18985-dn_24022020_518_res.pdf (дата звернення 28.11.2020).

4. Білоус М.В. Актуальні питання фармацевтичної допомоги цивільному населенню в умовах надзвичайних ситуацій мирного та воєнного часу. *Військова медицина України*. 2015. Т. 15, № 2. С. 57—60.

5. Білоус М.В. Необхідність удосконалення фармацевтичного забезпечення мирного населення в умовах надзвичайних ситуацій та воєнного часу. *Проблеми військової охорони здоров'я*. 2014. Вип. 42 (1). С. 386—390.

6. Немченко А.С., Юрченко Г.М. Сучасні підходи до організації фармацевтичної допомоги населенню при виникненні надзвичайних ситуацій. *Управління, економіка та забезпечення якості в фармацевтиці*. 2010. № 6. С. 45—50.

7. Олійник П.В., Громовик Б.П. Сучасні засади державного управління фармацевтичним забезпеченням населення в умовах надзвичайних ситуацій. *Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики*. 2015. № 2. С. 102—105.

8. Олійник П.В. Організаційно-методичні засади системи фармацевтичного забезпечення населення в умовах надзвичайних ситуацій. *Клінічна фармація, фармакотерапія та медична стандартизація*. 2014. № 1—2. С. 13—17.

9. Громовик Б.П., Корольов М.В. Результати вивчення думки фармацевтичних фахівців щодо організації їх роботи в аптеках під час пандемії коронавірусу COVID-19. *Фармацевтичний журнал*. 2020. Т. 75, № 3. С. 39—44.

10. Попова Л.М. Особливості адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів підприємництва в умовах пандемії коронавірусу COVID-19. *Вісник Луганського державного університету*

внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2020. Вип. 1. С. 172—186.

11. Про Цивільну оборону України: Закон України від 03.02.1993 № 2974-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-12/ed20130701/find?text=%CD%E0%E4%E7%E2%E8%F7%E0%E9%-ED%E0+%F1%E8%F2%F3%E0%F6%B3%FF> (дата звернення 28.11.2020).

12. Про Товариство Червоного Хреста України: Закон України від 28.11.2002 № 330-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-15#Text> (дата звернення 28.11.2020).

13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати" (Форма № 2): Наказ Міністерства фінансів України від 31.03.1999 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99#Text> (Положення втратило чинність на підставі Наказу Міністерства фінансів № 73 від 07.02.2013) (дата звернення 28.11.2020).

14. Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.11.2020).

15. Олійник П.В. Методичний підхід до планування фармацевтичного забезпечення населення регіону в умовах надзвичайних ситуацій. *International scientific journal*. 2015. № 6. С. 87—92.

16. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення лікування коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 № 539-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539-20#Text> (дата звернення 28.11.2020).

17. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 06.04.2000 № 1645-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text> (дата звернення 28.11.2020).

18. Протокол "Надання медичної допомоги для лікування коронавірусної хвороби (COVID-19)": Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 02.04.2020 № 762 (у редакції наказу Міністерства охорони здоров'я України від 17.09.2020 № 2116). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2116282-20#Text> (дата звернення 28.11.2020).

19. Про затвердження Положення про Державну службу медицини катастроф: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 11.07.2001 № 827. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-2001-%D0%BF?find=1&text=%D0%BB%D1%96%D0%BA#w1_1 (дата звернення 28.11.2020).

20. Посилкіна О.В., Літвінова О.В., Лісна А.Г. Актуальність упровадження логістичного підходу до управління інноваційною діяльністю при розробці та реєстрації лікарських засобів для лікування коронавірусної хвороби (COVID-19). *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2020. Т. 6, № 3. С. 8—17.

21. Державне казначейство України. *Квартальний звіт про виконання Державного бюджету України за дев'ять місяців 2020 року*. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/kvartalnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-devyat-misyaciv-2020-roku> (дата звернення 28.11.2020).

22. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19/ed20171019#n15> (дата звернення 28.11.2020).

References:

1. Teremetskiy, V.I. and Duliba, Ye.V. (2020). "The role of the WTO in regulating world trade in medicines and devices during the COVID-19 pandemic", *Pravo i Bezpeka*, vol. 1, pp. 146—152.

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution "On approval of the State program of economic stimulation to overcome the negative effects caused by restrictive measures to prevent the occurrence and spread of acute respiratory disease COVID-19 caused by coronavirus SARS-CoV-2, for 2020—2022", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/534-2020-%D0%BF> (Accessed 28 November 2020).

3. Ministry of Health of Ukraine (2020), Order "Recommendations on the actions of pharmaceutical workers in preventing the introduction and spread in Ukraine of cases caused by the coronavirus COVID-19, detected in Wuhan (Hubei Province, China available at: https://moz.gov.ua/uploads/3/18985-dn_24022020_518_rec.pdf (Accessed 28 November 2020).

4. Bilous, M.V. (2015), "Topical issues of pharmaceutical assistance to the civilian population in peacetime and wartime emergencies", *Viiskova medytsyna Ukrainy*, vol. 15, no. 2, pp. 57—60.

5. Bilous, M.V. (2014), "The need to improve the pharmaceutical supply of civilians in emergencies and wartime", *Problemy viiskovoi okhorony zdorovia*, vol. 42 (1), pp. 386—390.

6. Nemchenko, A.S. and Yurchenko, H.M. (2010), "Modern approaches to the organization of pharmaceutical care to the population in case of emergencies", *Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti v farmatsii*, vol. 6, pp. 45—50.

7. Oliinyk, P.V. and Hromovyk, B.P. (2015), "Modern principles of state management of pharmaceutical supply of the population in emergency situations", *Aktualni pytannia farmatsevtichnoi i medychnoi nauky ta praktyky*, vol. 2, pp. 102—105.

8. Oliinyk, P.V. (2014), "Organizational and methodological principles of the system of pharmaceutical support of the population in emergency situations", *Klinichna farmatsiia, farmakoterapiia ta medychna standartyzatsiia*, vol. 1—2, pp. 13—17.

9. Hromovyk, B.P. and Korolov, M.V. (2020), "The results of a study of the opinion of pharmaceutical professionals on the organization of their work in pharmacies during the coronavirus pandemic COVID-19", *Farmatsevtichniy zhurnal*, vol. 75, no. 3, pp. 39—44.

10. Popova, L.M. (2020), "Features of administrative and legal regulation of business entities in a coronavirus pandemic COVID-19", *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka*, vol. 1, pp. 172—186.

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (1993), The Law of Ukraine "On the Civil Defense of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-12/>

[ed20171019/ed20171019#n15](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19/ed20171019#n15) / [find?text=%CD%E0%E4%E7%E2%E8%E7%E0%E9%ED%E0+%F1%E8%E2%E3%E0%E6%B3%FF](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-12/) (Accessed 28 November 2020).

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), The Law of Ukraine "On the Red Cross Society of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-15#Text> (Accessed 28 November 2020).

13. Ministry of Finance of Ukraine (1999), Regulation (standard) of accounting 3 "Report on financial results" (Form № 2)", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99#Text> (Accessed 28 November 2020).

14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2004), Resolution "On approval of the Procedure for classification of emergencies by their levels", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-%D0%BF#Text> (Accessed 28 November 2020).

15. Oliinyk, P.V. (2015), "Methodical approach to planning the pharmaceutical supply of the population of the region in emergency situations", *International scientific journal*, vol. 6, pp. 87—92.

16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "On Amendments to Certain Laws of Ukraine Concerning the Treatment of Coronavirus Disease (COVID-19)", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539-20#Text> (Accessed 28 November 2020).

17. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "About protection of the population against infectious diseases", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text> (Accessed 28 November 2020).

18. Ministry of Health of Ukraine (2020), "Provision of medical care for the treatment of coronavirus disease (COVID-19)", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2116282-20#Text> (Accessed 28 November 2020).

19. Cabinet of Ministers of Ukraine (2001), Resolution "On approval of the Regulations on the State Disaster Medicine Service", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-2001-%D0%BF?find=1&text=%D0%BB%D1%96%D0%BA#w1_1 (Accessed 28 November 2020).

20. Posylkina, O.V. Litvinova, O.V. and Lisna, A.H. (2020), "The urgency of introducing a logistical approach to innovation management in the development and registration of drugs for the treatment of coronavirus disease (COVID-19)", *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorovia*, vol. 6, no. 3, pp. 8—17.

21. State Treasury of Ukraine (2020). Quarterly report "On execution of the State Budget of Ukraine for nine months of 2020", available at: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/kvartalniy-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-zadevyat-misyaciv-2020-roku> (Accessed 28 November 2020).

22. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "About the state financial guarantees of medical service of the population", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19/ed20171019#n15> (Accessed 28 November 2020).

Стаття надійшла до редакції 03.12.2020 р.